

CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA MORMINTELE CU OCRU, DE PE TERITORIUL DOBROGEI

Un rol de seamă în transformările de ordin economic, social și chiar în parte etnic, l-au jucat diferitele comunități, care se ocupau în principal cu creșterea vitelor, dar și cu cultivarea primitivă a plantelor, originare din stepele nord pontice. Ele aparțineau unor populații de origini deosebite, puse în mișcare din regiuni diferite, pătrunse pe meleagurile noastre, mai cu seamă în Moldova, Dobrogea, Muntenia și Oltenia,¹ în răstimpuri, începînd din perioada corespunzătoare fazei Cucuteni A și pînă foarte tîrziu în spre sfîrșitul epocii bronzului. Acele populații aparțineau mai multor culturi și faze de evoluție, dar aveau un obicei comun al mormintelor sub movile și presărarea cadavrelor cu ocră roșu. Populația locală numeroasă, la început a asimilat pe puținii noi veniți, iar apoi a început să sufere schimbări tot mai profunde în domeniul culturii materiale și al modului de trai. Procesul acesta a fost de durată și s-a încheiat în cursul perioadei timpurii a epocii bronzului, de cînd se poate vorbi despre vechii traci.

În cele ce urmează vom prezenta stadiul actual al cercetărilor despre seria mormintelor cu ocră amintite din Dobrogea, cu caracteristicile lor

¹ Vladimir Dumitrescu și colab., *Hăbășești, monografie arheologică*, București, 1954, p. 540-544; D. Berciu, *Asupra problemei așa numitelor sceptre de piatră din R.P.R.*, în SCIV, V, 3-4, 1954 p. 539-546; Vlad Zirra, *Культура погребений с охрой в закарпатских областях Р.Н.Р.*, în *Материалы и исследования по археологии юго-запада СССР и Р.Н.Р.*, Chișinău, 1960, p. 97-125; M. Garasanin, *Pontski i stepski uticaji u Donjem Podunavlju i na Balkanu na prelazu iz neolitskog u metalno doba*, în *Glasnik-Sarajeva*, NS, XV-XVI, Sarajevo, 1961, p. 5-26; Petre Roman, *Despre unele aspecte ale perioadei de trecere de la epoca neolitică la epoca bronzului în regiunile extracarpatice ale R.P.R.*, în *Revista muzeelor*, I, 4, 1964, p. 323-325; N. Ia. Merpert, *О связях северного Причерноморья и Балкан в раннем бронзовом веке* în KS, 105, 1965, p. 10-20; V. N. Danilenko și M. M. Smagli, *Про один поворотный момент в истории неолитического населения Пивденной Эвроны*, în *Arheologija-Kiev*, 1972, 6, p. 3-20; Eugen Comșa *Considérations portant sur les tombes à ocre de la zone du Bas Danube*, în *Istrazivanja* 5, cuprinzînd lucrările „Symposium über des Spätneolithikum und die Frühbronzezeit im Donaugebiet „Novi Sad, 4.-7. November 1974, Novi Sad, p. 33-43.

și încercarea de a le încadra în contextul istoric al zonelor de la vest și de la nord-vest de Marea Neagră.

În ținuturile dobrogene, primele morminte cu ocră, despre care dispunem de date, au fost dezvelite și cercetate lângă Constanța, la Anadolkiioi, în timpul primului război mondial, de către Carl Schuchhardt și Paul Traeger². A urmat descoperirea întâmplătoare dintr-o movilă de la Baia-Hamangia, valorificată de Vasile Pârvan.³

Un alt complex important a fost găsit întâmplător la Casimcea și valorificat de Dorin Popescu.⁴

Intensificarea cercetărilor arheologice de după anul 1948 a avut drept consecință descoperirea, prin săpături sistematice, a noi morminte cu ocră. Mai întâi, la Tariverde, de către Dorin Popescu și colaboratori⁵ și apoi a altora la Baia Hamangia de D. Berciu și colaboratorii⁶. În perioada 1958–1959, Petre Aurelian a studiat un complex funerar la Piatra Frecăței.⁷ Ultima descoperire semnalată de Sebastian Morintz și Done Șerbănescu este întâmplătoare și s-a făcut la Hirșova.⁸

Din datele de care dispunem rezultă că în ordine cronologică, primul dintre aceste morminte este cel de la Casimcea. Ținând seama de datele publicate de Dorin Popescu,⁹ la Casimcea, la începutul anului 1938, s-a găsit întâmplător, cu prilejul nivelării pantei unui deal, un mormânt izolat, despre care se afirmă că era plan. Scheletul era prost păstrat și avea craniul orientat spre vest. Despre poziția scheletului nu dispunem de datele necesare. Oasele purtau urme de ocră roșu. În funcție de inventar mormântul a aparținut unui bărbat. Inventarul mormântului era format dintr-un vîrf de sceptru de piatră, reprezentînd un cap de cal, 15 vîrfuri de suliță de silex, 3 lame de silex, 5 topoare de silex alb-cenușiu, șlefuite parțial și un gratoir.¹⁰

Cu prilejul înălțării rambleului căii ferate dintre gările Mocani și Baia Hamangia, în anul 1924, a fost distrusă în mare parte și o movilă funerară din cuprinsul căreia s-au recuperat: o stelă funerară de piatră, o

² Carl Schuchhardt și Paul Traeger, *Aufgrabung zweier Tumuli bei Constantza*, în PZ, X, 1918, p. 150–155.

³ Vasile Pârvan. *La „statue-menhir” de Hamangia*, în Dacia, II, 1925, p. 422–429.

⁴ Dorin Popescu, *La tombe à ocre de Casimcea*, în Dacia, VII–VIII, 1937–1940, 1941, p. 85–91. Vladimír Dumitrescu și colab., *Hăbășești, monografie arheologică*, București, 1954, p. 541–542.

⁵ Dorin Popescu, *Așezarea de la Tariverde*, în SCIV, III, 1952, p. 272–274.

⁶ D. Berciu și Seb. Morintz, *Baia*, în SCIV, IV, 1953, 1–2, p. 126–127.

⁷ Dintr-o informație verbală primită de la Petre Aurelian rezultă că este vorba de un grup de morminte cu schelete în poziție chircită. Îi mulțumim și pe această cale pentru informație.

⁸ Sebastian Morintz și Done Șerbănescu, *Cercetări arheologice la Hirșova și împrejurimi*, în SCIVA, 25, 1974, 1, p. 49–51 și p. 67.

⁹ Dorin Popescu, *op. cit.*, p. 85–91.

¹⁰ *Ibidem*, p. 85–91.

măciucă din rocă dură,¹¹ o mandibulă omenească, ca și o serie de fragmente ceramice de tip Hamangia, publicate de Vasile Pârvan.¹²

În anul 1952, resturile movilei amintite au fost cercetate de D. Berciu și colaboratorii, prin săpături sistematice.¹³

În sfertul de movilă păstrat s-au mai găsit două morminte și anume, în centru, mormîntul principal, iar la 6,20 m spre SE de el se afla cel de al doilea schelet. Ambele erau întinse pe spate, cu picioarele îndoite din genunchi. Nu se precizează poziția brațelor. Gropile funerare erau dreptunghiulare. Pe fundul gropilor era un strat subțire de ocră roșu. Pe oase se păstrau urme intense de ocră roșu. În groapa mormîntului nr. 1 s-a găsit un vas de lut și o podoabă de marmură, iar mormîntul secundar nu avea inventar. Oasele sale erau descompuse aproape în întregime. Din datele publicate reiese că în movilă au fost mai multe morminte din categoria celor cu ocră,¹⁴ dar nu toate au fost din aceeași perioadă. Cele descrise, în funcție de datele publicate, pot fi atribuite culturii lamnaia, perioada veche.

Urmează descoperirile întâmplătoare dintre anii 1960–1963 de la Hirșova,¹⁵ unde din malurile unor cariere de lut din marginea de sud a orașului, au fost adunate vase și cioburi provenind din morminte distruse, inclusiv oase omenești cu urme de ocră roșu. Din seria scheletelor au putut fi studiate numai două și acelea pătrate parțial. Singurele observații făcute sînt că acele schelete se aflau la circa 0,80 m adîncime și erau orientate cu craniul spre VSV. S-au adunat patru vase și un ciob, mai mare dintr-un al cincilea vas, majoritatea sînt ornamentate cu șnurul răsucit.¹⁶ Alte amănunte lipsesc. Astfel nu știm dacă mormintele sînt tumulare sau provin dintr-o necropolă plană.

Din perioada bronzului timpuriu datează și complexul funerar de la Piatra Frecăței, despre care dispunem de date puține.¹⁷ Se menționează, fără alte amănunte că acolo au fost descoperite printre altele, trei inele de buclă de bronz, avînd un capăt în formă de frunză și altul subțiat și un inel din foaie îngustă de bronz cu capetele petrecute.¹⁸

În anul 1951, D. Popescu și colaboratorii săi au săpat și o movilă funerară din apropiere de Tariverde.¹⁹ Movila avea 48 × 41 m în diametru și 2,50 m înălțime. Săpătura a constat dintr-o suprafață patrată cu latura de 12 m, trasată în mijlocul movilei. În dreptul vîrfului movilei s-a găsit groapa mormîntului principal, de formă rectangulară, cu colțurile rotunjite, cu dimensiunile de 1,86 m lungime circa 1 m lărgime și 0,25 m adîncime.

¹¹ Tipul de măciucă amintit se răspîndește în regiunile din sudul țării noastre începînd din perioada timpurie a epocii bronzului.

¹² Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 422–429.

¹³ D. Berciu și Seb. Morintz, *op. cit.*, p. 126–127.

¹⁴ *Ibidem*, p. 126–127.

¹⁵ Descoperirea s-a făcut pe dealul monumentului comemorativ din 1913, Seb. Morintz și Done Șerbănescu, *op. cit.*, p. 49–51 și p. 67.

¹⁶ *Ibidem*, p. 49–51 și p. 67.

¹⁷ D. Berciu, *Din istoria Dobrogei*, I, București, 1965, p. 65–66.

¹⁸ *Ibidem*, p. 65–66.

¹⁹ Dorin Popescu și colab., *op. cit.*, p. 272–274.

Deasupra mormintului în vechime a fost înălțată o movilă cu diametrul de 6 m a cărei suprafață aproximativ hemisferică a fost placată cu pietre de sist vînat, local, cu forme neregulate, de mărimi diferite, așezate așa fel că movila mică se aseamănă cu o cupolă circulară de piatră. Mormîntul a fost jefuit probabil încă din vechime. Groapa lui pare să fi fost căptușită cu pietre. În umplutura gropii s-au găsit urme de lemn, indiciu că la acoperirea gropii funerare s-a folosit și lemnul. De asemenea, s-au găsit doi dinți și frînturi mici de oase omenești și o bobîță de ocră roșu, precum și urme de lemn ars.

În pămîntul movilei mici, la circa 1 m deasupra gropii mormîntului se vedeau numeroase oase de animale mari, probabil de bovine, reprezentînd desigur resturile ospățului funebru. În raportul publicat se face presupunerea că este vorba de o înhumăție, cu groapă puțin adîncă, peste care a fost așezat un capac din trunchiuri de lemn. Se precizează, fapt semnificativ, că peste capacul de lemn a fost așezat un rînd de lespezi mari de aproximativ $1,50 \times 0,60 \times 0,40$ m. Deasupra au mai fost puse încă patru rînduri de pietre mai mici de forme neregulate, peste care a fost înălțată movila mică pe pămînt, învelită cu pietre. În continuare movila mică a fost acoperită cu pămîntul movilei mari. Se mai semnalează că în colțul de NE al suprafeței s-au găsit la 0,40 m adîncime două schelete omenești aproape complet distruse. Desigur este vorba de înmormîntări secundare, dar nu se precizează dacă oasele erau înroșite cu ocră sau nu. În pămîntul movilei mari s-au aflat mai multe cioburi grosolane, atipice, lucrate cu mîna și două fragmente ceramice cu decorul realizat cu șnurul și cîteva așchii de silex.²⁰ Astfel de movile, în stepele nord pontice, au în afară de movile mici placate cu pietre și un cerc (cromle) de pietre, exterior. La Tariverde cercul, care probabil înconjură movila mică nu s-a găsit, poate din cauză că a fost săpată numai porțiunea centrală a movilei. Prin caracteristicile sale movila de la Tariverde se încadrează în seria celor aparținînd perioadei de sfîrșit a culturii lamnaia.

Ultimul complex funerar la care ne referim este cel de lîngă Constanța, din movila II de pe locul „Anadolkioi”.²¹ Movila avea circa 20 m diametru și înălțimea de aproximativ 2 m. Mormîntul descoperit se afla spre sud de centrul movilei. Groapa funerară avea forma ovală cu dimensiunile de $1,10 \times 0,55$ m și era adîncă de numai 0,20 m față de nivelul vechi al solului. Scheletul foarte prost păstrat era în poziție chircită, moderată pe partea dreaptă. Pe fragmentele craniului s-a găsit un strat gros de ocră roșu. Se remarcă faptul că ocrul era așezat în grămăjoare la craniu, la umeri și la picioare. Ținînd seama de caracteristicile gropii funerare, după părerea noastră, mormîntul cu ocră de la Constanța aparține culturii Coslogeni.

Recapitulînd datele prezentate rezultă că pînă în prezent, pe teritoriul Dobrogei, se cunosc șase complexe reprezentate prin morminte cu

²⁰ *Ibidem*, p. 272–274.

²¹ C. Schuchhardt și Paul Traeger, *op. cit.*, p. 150–155.

²² *Ibidem*, p. 150–155.

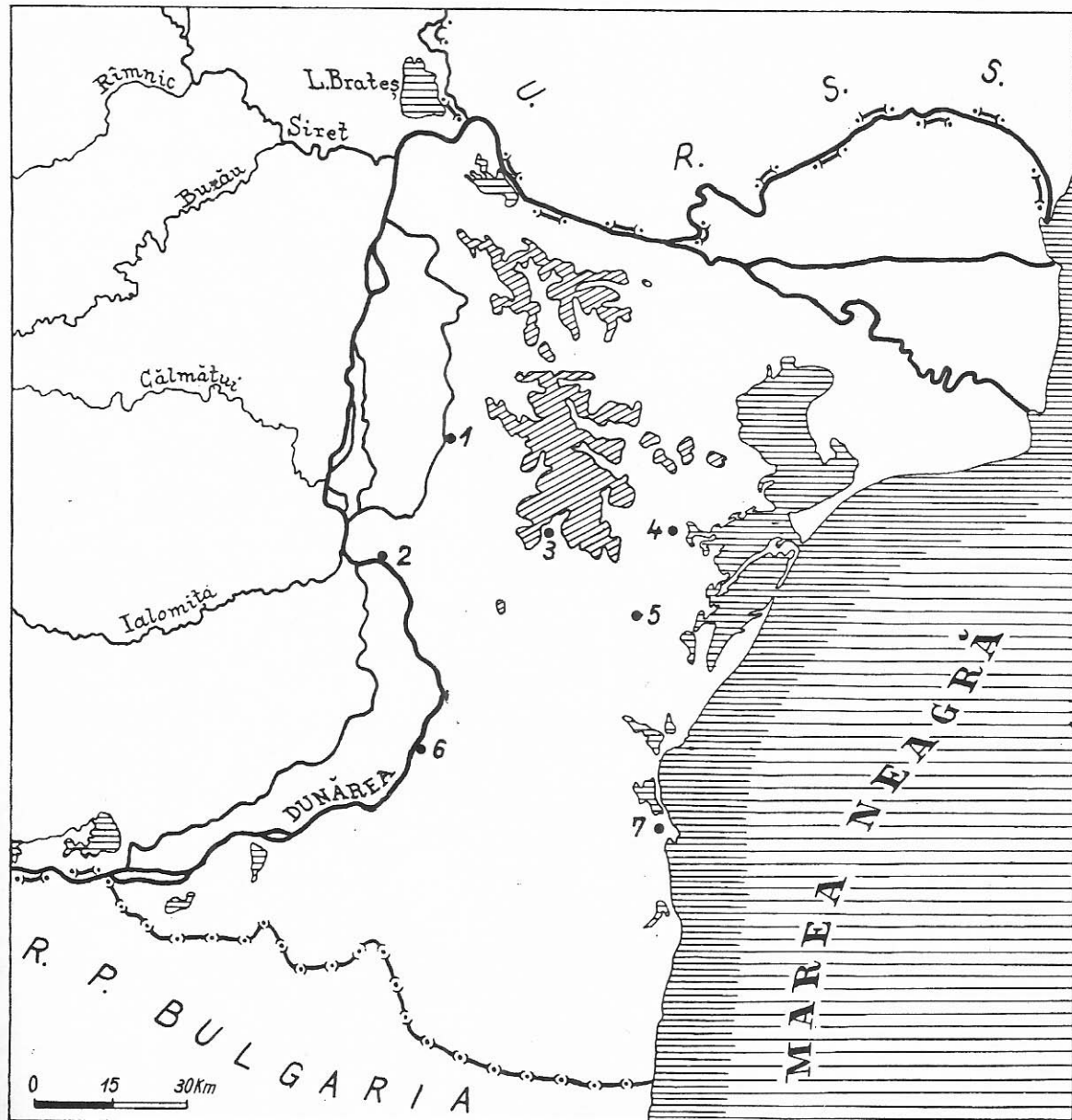

Fig. 1 Mormintele de ocru de pe teritoriul Dobrogei : 1. Pietra Frecăței ; 2. Hirșova ; 3. Casimcea ; 4. Baia
5. Tariverde ; 6. Cernavodă ; 7. Constanța (Anadolkiöi).

ocru, în ordine cronologică ele sînt : Casimcea, Baia-Hamangia, Hirșova, Piatra Frecăței (?), Tariverde și Constanța. Toate sînt morminte de inhu-mație, la fel ca și celelalte morminte cu ocru din țara noastră.

Complexele de la : Baia, Tariverde și Constanța sînt tumulare, despre cele de la Casimcea, Hirșova și Piatra Frecăței fie că lipsesc observațiile precise, fie că nu s-au publicat încă datele necesare (ca în cazul descoperirii de la Piatra Frecăței).

Despre dimensiunile movilelor dispunem de puține date :

a) Movila de la Baia a avut diametrul de circa 45 m, dar facem pre-cizarea că tumulul a fost înălțat în perioada timpurie a culturii lamnaia, dar apoi a fost refolosit la sfîrșitul culturii, cînd deasupra primei movile este posibil să fi fost aruncat pămînt pentru a i se mări dimensiunile.

b) Movila de la Tariverde a avut dimensiuni apreciabile de 48×41 m în diametru și înălțimea de 2,50 m și o construcție complicată.

c) Movila de la Cernavoda a avut circa 30 m în diametru și înălțimea maximă de 1,50 m.

Ținînd seama de cele cîteva descoperiri dobrogene aparținînd culturii lamnaia se poate arăta că în zonă gropile funerare, ale unor morminte principale erau de formă dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite. Groapa mormîntului de la Tariverde avea 1,86 m lungime, 1 m lărgime și numai 0,25 m adîncime de la nivelul de săpare. În funcție de analogii presupunem că și groapa mormîntului de la Casimcea a avut formă dreptunghiulară. În schimb, în cursul evoluției culturii Coslogeni, în Dobrogea, gropile mormintelor erau de formă ovală, cu dimensiunile de 1,10 m lungime 0,55 m lărgime și 0,20 m adîncime.²³

În privința poziției scheletelor știm doar că acelea de la Baia erau întinse pe spate, cu picioarele îndoite din genunchi și desigur că erau lateral sau în romb. În astfel de cazuri brațele erau, de obicei, puțin îndoite din coate și așezate în lungul corpului sau cu palmele pe bazin. După toate probabilitățile și în mormîntul de la Casimcea scheletul se afla întins pe spate cu picioarele strînse.

Spre deosebire de ele scheletul (aparținînd culturii Coslogeni) de la Constanța se afla în poziție chircită moderată, culcat pe partea dreaptă, cu mîna stîngă îndreptată spre bazin.

Se cunoaște numai orientarea celor două schelete de la Hirșova, cu craniul orientat pe direcția VSV.

În mormintele culturii lamnaia (cu groapă) din Dobrogea s-au găsit atît în perioada timpurie, cît și în cea tîrzie, urme de ocru roșu. Aceasta se presăra pe fundul gropii și apoi pe cadavru.

Urme de ocru roșu s-au găsit și în mormîntul de tip Coslogeni de la Constanța, dar se remarcă depunerea lui numai în dreptul capului, umerilor și la picioare.

²³ Subliniem că dimensiunile gropilor funerare aparținînd culturii lamnaia din Dobrogea au — în cele două cazuri cunoscute — pînă la 0,25 m adîncime, ceea ce probabil reflectă un obicei respectat în cursul evoluției culturii în regiunile noastre.

De obicei, în mormintele culturii lamnaia s-au depus diferite obiecte mai ales vase de lut, o podoabă de marmură în cel de la Baia, diferite vase (nu știm câte într-un mormint) la Hirșova, ornamentate cu șnurul răscuit, iar în mormintul de la Casimcea s-a găsit un inventar destul de bogat inclusiv un sceptru de piatră. Mormintul de la Constanța nu avea inventar.

Mormintele de la Casimcea și de la Baia-Hamangia le-am atribuit perioadei vechi a culturii lamnaia. Se cuvine să insistăm puțin asupra inventarului mormintului de la Casimcea și mai ales asupra vârfului de sceptru, reprezentînd – după cum admit majoritatea cercetărilor – un cap de cal. Ne oprim asupra lui, deoarece în ultima vreme s-au făcut cîteva descoperiri de astfel de vîrfuri de sceptru. Cea mai interesantă pentru tema noastră este cea făcută la Suvorovo,²⁴ în apropiere de malul Dunării, în vestul regiunii Odesa. Este vorba de o movilă cu diametrul de 75 m diametru și înălțimea de 4,5 m. Mormintul cu sceptru era principal, într-o groapă trapezoidală (cu laturile scurte de 1,7 m și 1,4 m, cu lungimea de 2 m și adîncimea de 0,40 m) înconjurată cu un cromleh. În groapă se aflau două schelete, unul de bărbat și altul de femeie. Scheletul bărbatului era întins pe spate, cu craniul orientat spre est și cu brațele întinse în lungul corpului. Picioarele îndoite erau căzute în romb. Pe oasele bazinului s-a găsit vîrf de sceptru.²⁵ În funcție de observațiile precise de la Suvorovo și de datarea aceluia obiectiv și mormintul, respectiv vîrf de sceptru de la Casimcea, poate fi pus în legătură cu mormintele tumulare cu ocră, prevăzute cu cromleh și groapă funerară rectangulară sau trapezoidală, cu schelete întinse pe spate, cu picioarele strînse și poate fi atribuit culturii lamnaia, perioada timpurie.

În acest context de probleme amintim că de curînd H. Todorova de la Sofia, a făcut cunoscute alte trei vîrfuri de sceptru similare, descoperite mai demult pe teritoriul Bulgariei. Este vorba de o piesă scoasă la iveală prin săpături la Garvan în vecinătatea orașului Silistra, o alta într-un mormint de la Ruse și ultima la Iambol.²⁶

Prin intermediul pieselor de la Garvan (Silistra) și Iambol se face legătura cu descoperirea de la Rjevo²⁷, din zona Plovdivului și astfel se jalonează calea lor de răspîndire, nu din zonele mediteraneene, cum s-a susținut mai demult,²⁸ ci din spre stepile nord pontice.²⁹

²⁴ V. N. Danilenko și M. M. Smagli, Про один поворотный момент в истории неолитического населения Пивденной Европы, în *Arheologia-Kiev*, 1972, 6, p. 5–6.

²⁵ *Ibidem*, p. 5.

²⁶ Descoperiri menționate de H. Todorova în comunicarea sa : „Die Pevec Kultur in Nordbulgarien“, prezentată în ziua de 26 aprilie 1977, la Internationales Symposium über die Frühbronzezeit im Karpatenbecken und in den Nachbargbiet, Budapest-Velem, 25–30. April 1977.

²⁷ D. Berciu, *A zoomorphic „sceptre“ discovered in the People's Republic of Bulgaria and its cultural and chronological position*, în *Dacia*, NS, VI, 1962, p. 397–409. Poate pe aceeași cale a ajuns și vîrf de sceptru de la Suvodol din Macedonia. (M. Garașanin, *op. cit.*, p. 5–26 și Vladimir Dumitrescu, *Un sceptru de piatră în formă de cap de cal descoperit în Jugoslavia*, în *SCIV*, XIII, 1962, 1, p. 95–98.

²⁸ D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, 1961, p. 137.

²⁹ De ex. Vladimir Dumitrescu și colab., Hăbășești, p. 542.

Considerăm că prin piesa de la Ruse se jalonează o altă cale către Sălcuța.³⁰

Mormintele din perioada timpurie a epocii bronzului ridică și ele unele probleme interesante. Ne referim la inventarul scos la iveală din cele câteva morminte de la Hirșova. Vasele găsite provin din morminte cu ocru, căci împreună cu ele s-au găsit oase înroșite cu ocru. Toate acele vase au fundul drept și unele sînt cu decorul realizat cu șnurul. Am încercat să caut analogii în complexe funerare din stepele nord pontice, dar zădarnic, deoarece în acele regiuni marea majoritate a vaselor sînt fie cu fundul ascuțit, fie rotunjit. Singura explicație posibilă ar fi aceea că vasele provin din mormintele unor comunități despre care, cu prilejul publicării, se arăta că au avut strînse legături cu populații aflate la nord de țară noastră.³¹ Am adăugat la această idee cu care sîntem de acord, că acele contacte s-au produs – în perioada de deplasare treptată spre vest a unor comunități răsăritene – undeva probabil în cîmpiile din nord vestul Pontului, unde ele au venit în contact strîns cu alte comunități, poate din zonele de la nord de Carpați (pentru acele vase încă nu cunoaștem analogii apropiate pe teritoriul țării noastre), de la care vor fi preluat forme de vase și ornamente.

Mormîntul de la Constanța – Anadolkiroi are analogii apropiate în privința formei ovale a gropii funerare în seria de morminte de la Smeeni³² și mai ales din necropola de la Calfa³³ (URSS), din zona din preajma Nistrului inferior, aparținînd culturii Sabatinovka, de aceea atribuim mormîntul amintit variantei din regiunile noastre numită cultura Coslogeni.³⁴

În concluzie, mormintele cu ocru, din Dobrogea care pînă de curînd erau considerate ca formînd un singur grup, pe bază de analize a ritului funerar și a inventarului, pot fi atribuite culturii lamnaia, cu cele două perioade ale sale și culturii Coslogeni. Astfel, perioada mormintelor cu ocru cunoscute pînă în prezent pe teritoriul Dobrogei s-a redus la răstimpul dintre cultura Cucuteni și cultura Coslogeni. Ar fi de dorit să se mai cerceteze prin săpături, în diferite zone ale Dobrogei, mai multe movile funerare, pentru a se preciza cît mai bine legăturile dintre acest fel de morminte și culturile documentate în acea regiune în perioada respectivă, căci în ținuturile noastre dintre Dunăre și Marea Neagră, lipsesc pînă acum culturile corespunzătoare perioadei timpurii și începuturile perioadei mijlocii a epocii bronzului.

³⁰ Ion Andrieșescu, *Artele în timpurile preistorice la noi*, extras din ATG, 4–5, 1938–1939, p. 5, fig. 5.

³¹ Sebastian Morintz și Done Șerbănescu, *op. cit.*, p. 67.

³² N. Simache și Victor Teodorescu, *Săpăturile arheologice de la Smeeni*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 279 (faza IV).

³³ G. F. Cebotarenko, *Могилиник эпохи бронзы у с Калфа на Днестре*, în *KS*, 105, 1965, p. 101–108.

³⁴ Sebastian Morintz și Niță Anghelescu, *O nouă cultură a epocii bronzului în România. Cultura de tip Coslogeni*, în *SCIV*, 21, 3, 1970, p. 373–413.

RESUMÉE

CONSIDÉRATIONS CONCERNANT LES TOMBES À OCRE SUR LE TERRITOIRE DE LA DOBROUDJA

L'auteur présente les recherches effectuées jusqu'à présent et les caractéristiques de ces tombes à ocre de la Dobroudja. D'après les éléments spécifiques et l'inventaire ces tombes sont attribuées à la période comprise entre la culture Cucuteni et la culture Coslogeni.